

21. Mieder W. The Prentice-Hall Encyclopedia of world proverbs. A Treasury of Wit and Wisdom through the Ages / W. Mieder. – New Jersey : Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1986. – 582 p.
22. Online Etymology Dictionary. – Режим доступу : http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=wood&searchmode=none.
23. The Free Dictionary by Farlex. – Режим доступу : <http://www.thefreedictionary.com/wood>.
24. The Oxford Dictionary of English Proverbs. 3rd ed. / [Ed. by F.P. Wilson]. – Oxford : Clarendon Press, 1992. – 930 p.
25. The Penguin Dictionary of Proverbs. 2nd ed. / [Ed. by R.Fergusson & J.Law]. – Penguin Books, 2000. – 365 p.

УДК 811.111'42

С. П. Сборик,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ВІЗУАЛЬНО-ТОПОЛОГІЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ АНГЛОМОВНОГО АВТОРА

Стаття аналізує нові підходи до вивчення ідіостилю, з його зосередженістю на ментальній стороні мовних явищ, розглядає лінгвокогнітивні механізми формування орієнтаційного складника авторського когнітивного стилю через розкриття його візуально-топологічного компоненту засобом відтворення комунікативно-когнітивних стратегій і тактик в романах сучасної британської письменниці М. Дребл.

Ключові слова: ідіостиль, когнітивний стиль автора, орієнтаційний складник, візуально-топологічний компонент, стратегія фіктивного руху.

Статья анализирует новые подходы изучения идиостиля, акцентируя внимание на ментальной стороне языковых явлений, рассматривает лингвокогнитивные механизмы формирования ориентационного компонента авторского когнитивного стиля путем воспроизведения коммуникативно-когнитивных стратегий и тактик в романах современной британской писательницы М. Дрэбл.

Ключевые слова: идиостиль, когнитивный стиль автора, ориентационный конститuent, визуально-топологический компонент, стратегия фиктивного движения.

The paper deals with verbalisation of the visual-spatial component of the orientational constituent of M. Drabble's cognitive style within the framework of the cognitive-discursive paradigm. On the basis of the major cognitive functions of perception, a cognitive style of a writer is defined as a unity of orientational and figurative constituents that reveal perceptive and mental peculiarities of a linguistic personality in the literary work. The constituents of a cognitive style are closely related in cognition. Therefore, in the article the orientational constituent in M. Drabble's novels is focused on and analysed in the light of the writer's strategies and tactics.

The orientational constituent of the author's cognitive style is a complicated structure, because it reflects a person's interaction with the surroundings. It consists of visual and visual-spatial components since it depends on visual perception and space orientation. A visual component of the writer's cognitive style, realized through the strategy of distancing-approaching in the text, characterises the author's visual orientation that lies in opposition of a central point to peripheral one. A visual-spatial component of the orientational constituent of a cognitive style is formed as a result of interaction between the speaker's space orientation and conceptual eyesight limit, formed from visual perception. A visual-spatial component is based on topological and spatial-perceptual Gestalts, which are realised by means of space representation strategies, dynamic and static tactics. The descriptions of the observer's movement of the look and the character's position inside and outside indicate the interplay between eyesight and tactile perception that are formalized by spatial-motor Gestalts.

Key words: author's cognitive style, orientational constituent of cognitive style, visual-spatial component of the cognitive style's orientational constituent, strategy of fictive movement.

Когнітивний підхід до вивчення ідіостилю, з його зосередженістю на ментальній стороні мовних явищ [1; 4; 7; 9; 10; 14], сприяв появі «когнітивного стилю» автора в лінгвістиці [3, с. 92; 5; 12; 11, с. 81–85; 15].

Когнітивний стиль автора розглядаємо як індивідуальну специфіку процесів отримання й обробки інформації, котрі пов'язані з когнітивними функціями пізнання: топологічною й образною [2, с. 108; 15, с. 73; 17, с. 13]. Топологічна функція розкриває особливості орієнтування мовної особистості у просторі, зосередженість уваги на об'єктах або межах поля сприйняття [8, с. 29]. Образна функція пізнання, представлена метонімією [13, с. 9] й метафорою [16, с. 77, 128], дотична з обробкою інформації.

Когнітивний стиль автора втілений в текстах за допомогою низки комунікативних стратегій, які розглядаються у термінах загального плану мовленнєвої поведінки особистості [6, с. 54], й характеризуються переліком тактик, продуманих поетапних мовленнєвих дій, що по-різному впливають на читача [6, с. 109].

Мета статті полягає у виявленні лінгвокогнітивних механізмів формування орієнтаційного складника авторського когнітивного стилю через розкриття його візуально-топологічного компоненту засобом відтворення комунікативно-когнітивних стратегій в романах М. Дребл.

Візуально-топологічний компонент когнітивного стилю формується у результаті взаємодії просторового орієнтування мовця з межами концептуального поля зору, яке визначається зоровим сприйняттям, й спирається на топологічні і просторово-перцептивні гештальти.

Стратегії зображення простору М. Дребл відповідають природним способам сприйняття оточення письменниці. Стратегії фіктивного і фактивного руху й стратегія панорамного зображення простору – це наближене до реальності представлення довкілля та створення ефекту візуалізації. Проаналізовані нами чотирьох текстових фрагментів із романів М. Дребл слугують **матеріалом** аналізу стратегій зображення простору. Для когнітивного стилю авторки найчастотнішою є стратегія фіктивного руху (53% – 212 прикладів), представити яку є **завданням** цієї публікації.

Стратегія фіктивного руху, візуального руху у нашому розумінні, зображує простір невеликого розміру з фіксованою позицією. При репрезентації фіктивного руху погляду предикати з семантикою візуалізації (*see, look, watch, gaze, stare, notice*) сполучаються з дієсловами, які позначають позиції, найбільш зручні для спостереження (*stand, sit*). Стратегія фіктивного руху відтворюється у текстах письменниці тактиками фіктивно-последовного зображення (22 % – 88 прикл.), зображення КОНТЕЙНЕРА (19% – 76 прикл.), фіктивного руху погляду (спостерігача) угору (4% – 16 прикл.) й униз (3 % – 12 прикл.), фіктивного руху погляду вперед (2% – 8 прикл.) й назад (1.5% – 6 прикл.), а також тактику статично-бокового зображення (1.5% – 6 прикл.).

Тактика послідовного зображення фіктивного руху нараховує 88 прикладів (22 % від загальної кількості) й передбачає опис руху очей, що супроводжує поступове переміщення погляду спостерігача вперед, через простір вдалину, й у напрямку до спостерігача, напр., *At the far end of the room, sitting together on the window seat, Jonathan and his brother Alan are in conference. Liz's tabby cat lies on the rug before the fireplace. A great gold-rimmed jug of yellow chrysanthemums, curved overbred formal globes, stands on the fireplace. Their acrid perfume mingles with the smell of baby, with Alan's Gauloise, with the sweeter scent from a small cut-glass vase of freesias, with the general smell of dust and room and home and cat and London. The lights are warm and low. A charming domestic scene* [19, с. 23]. У наведеному прикладі персонаж послідовно сприймає об'єкти кімнати, які перебувають у полі його зору, з далекої до наближеної перспективи. Спочатку він концептуалізує кімнату з далекої перспективи (*the far end of the room*), показником якої є прикметник *far* «далекій». Потім з віддаленої перспективи концептуалізує kota Ліз на килимку напроти каміну (*Liz's tabby cat lies on the rug before the fireplace*) й з наближеної – сукупності референтів: великий глечик з золотим обідком, наповнений жовтими хризантемами (*a great gold-rimmed jug of yellow chrysanthemums*), й маленька кришталева ваза з фрезіями (*a small cut-glass vase of freesias*).

Опис тривимірного простору позначається тактикою фіктивного зображення КОНТЕЙНЕРА (19 % – 76 прикл.), який репрезентований у текстах письменниці в сполучуваності іменників з локативними прийменниками *in, into, out (of), from*; прислівником *inside*; дієслова *to contain, to fill (with), to bury*; іменниками *ground, soil, earth, depths*; прикметниками *inner, deep, full (of)*. Згадана тактика полягає в зображенні простору як фізичного КОНТЕЙНЕРА із зовнішньої, внутрішньої, зовнішньо-внутрішньої й внутрішньо-зовнішньої перспектив.

Внутрішня перспектива сприйняття КОНТЕЙНЕРА лежить в основі ходу зображення УМІСТУ (7.5 % – 30 прикл.), який націлений на опис референтів КОНТЕЙНЕРА, напр., *There they gathered, the employee who lacks employment, the faithless priest, the investor about to hang himself in the expectation of plenty, the physician who will not be able to heal himself, the director who lacks all direction, the historian who denies the existence of history, the Jewish scholar of early Renaissance Christian iconography, the deaf man who hears voices [...]. A mingling, of a sort in this exclusive, this eclectic room, this room full of riddles* (RW, 36). У наведеному прикладі персонаж знаходиться у кімнаті мотелю й характеризує УМІСТ – людей в приміщенні (*the employee, the priest, the investor, the physician, the director, the historian, the scholar, the deaf man*).

Зовнішня перспектива передбачає загальний опис вмістища й сприяє формуванню ходу зображення цілого КОНТЕЙНЕРА ззовні (5 % – 20 прикл.), напр., *The Day Care Centre was a large shabby Victorian house* (18, с. 128). У наведеному прикладі контейнер *The Day Care Centre* описується авторкою як фізична характеристика об'єкту *a large shabby Victorian house* (великий старий будинок у вікторіанському стилі).

Хід зображення фіктивного руху погляду назовні (4.5 % – 18 прикл.) ґрунтується на внутрішньо-зовнішній перспективі, коли персонаж може спостерігати за тим, що відбувається ззовні зсередини, напр., *What she saw from her own window had no beauty, had never possessed beauty: a street of London houses, [...] London was stony, but in the snow its ugliness was concealed* (20, с. 17).

Зовнішньо-внутрішня перспектива лежить в основі формування ходу зображення фіктивного руху погляду всередину (1.5% – 6 прикл.), коли персонаж перебуває поза межами КОНТЕЙНЕРА й спостерігає за тим, що відбувається всередині, напр., *It is Sunday in London. Carla Davis waits for dusk [...] There is Liz's house, next to the clinic. Its small front garden is in full blossom [...] The lights are on, the curtains have not been drawn, she can see in. She sits on the crumbling garden wall, and stares at them. There they are, the Headleands: Liz and Charles, Aaron and Alan, and one of the girls, she does not know which* (19, с.299). У наведеному прикладі персонаж перебуває поза будинком й дивиться усередину кімнати через незашторене вікно (*she can see in, stares at them*). Вона поступово переводить погляд з одного на іншого членів родини.

Хід зображення фіктивного руху погляду упродовж кількох КОНТЕЙНЕРІВ (0.5% – 2 прикл.) описує спроможність персонажа одночасно бачити кілька кімнат, перебуваючи в одному приміщенні, напр., *Shirly stands in the doorway. There is nowhere else to stand. She has by now discovered the bathroom, which leads, also, directly from the small square sitting-room* (19, с. 161). У наведеному прикладі рух погляду персонажа Шерлі проходить траєкторію руху від неї через вітальню й з вітальні у ванну. Зорове сприйняття номінується лексичною одиницею *discover* «відкривати».

Авторка описує простір за допомогою тактики фіктивного руху погляду спостерігача угору (4% – 16 прикл.) і тактики фіктивного руху погляду вниз (3% – 12 прикл.). Згадані тактики полягають в зображенні погляду персонажа вище й нижче рівня очей. Просторові прийменники *over, above, up (to)*, похідні слова з *up-* й дієслова *to rise, to lift* позначають рух угору, а прийменники *below, under, beneath, down* і похідні лексичні одиниці з *down-, under-* вказують на переміщення погляду вниз, напр., *She can see the shop, a two-storey building. Upstairs, the closed salon. The windows are boarded. The butcher's below is also closed* (19, с.133). У наведеному прикладі йдеться про концептуалізацію будинку ЗВЕРХУ-ВНИЗ, на що вказують такі одиниці, як *upstairs* (зверху) й *below* (внизу).

Тактики фіктивного руху погляду спостерігача вперед (2% – 8 прикл.) й назад (1.5% – 6 прикл.) представлені специфікацією руху процесу спостереження на рівні очей згідно координат СПЕРЕДУ-ЗАДУ. По горизонталі процес спостереження визначається лексемами *in front of, before, ahead, forward (to), behind, after* і *back*, напр., *Shirly now sits before Clive Enderby, with her back to the view, and listens patiently as he explains about her mother's will* (19, с. 39). У поданому прикладі два персонажі Шерлі і Клайв прямо бачать один одного, оскільки сидять напроти, на що вказує прийменник *before* (перед).

Тактика фіктивного-бокового зображення, яка нараховує 6 прикладів із 400 (1.5%), позначає орієнтування спостерігача стосовно координат СПРАВА – ЗЛІВА й реалізується виразами *to the right / to the left, to right and left of, to either side of, to one side... to the other* й іменником *side*, що свідчить про авторське сприйняття простору по всіх координатах горизонталі, напр., *There is London, to right and left of him, glittering with religion, art and commerce. From this distance, in this obscurity, London looks fine* (21, с.126). У наведеному прикладі спостерігач знаходиться в частині міста з якої добре видно довкілля по обидва боки від нього (*to right and left of him*).

Отже, для візуально-топологічного компоненту орієнтаційного складника когнітивного стилю М.Дреббл найпоширенішою є стратегія фіктивного руху погляду спостерігача (53%), яка деталізує простір невеликого розміру з фіксованої позиції. Тактика послідовного зображення простору, зображення споруди, вертикального руху, горизонтального руху, бокового зображення, які вказують на переміщення погляду очей у всіх напрямках від тіла людини описують фіктивний рух погляду спостерігача. При репрезентації фіктивного руху погляду предикати з семантикою візуалізації сполучаються з дієсловами, які позначають позиції, найбільш зручні для спостереження.

У подальшій роботі планується дослідити тактики фактичного зображення руху у романах М. Дреббл задля повного аналізу візуально-топологічного сприйняття довкілля авторки.

Література:

1. Белехова Л. І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: Дис.... д-ра філол. Наук: 10.02.04 / Л. І. Белехова. – Київ, 2002. – 476 с.
2. Біскуб І. П. Кореляція концептотворення й категоризації: лінгвоіндуктивний підхід / І. П. Біскуб // Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 43. Частина 1 / Відп. ред. А. Д. Белова / Ред. кол. В. Б. Бурбело; І. О. Голубовська; Н. Ю. Жлуктенко; В. І. Карабан. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – С. 106–113.
3. Бондаренко Я. О. Вербалізація когнітивної діяльності в кінодіалозі (на матеріалі американського телесеріалу «Мислити як злочинець» / Я. О. Бондаренко // Наукові записки. Серія «філологічні науки». Ніжинський держ. ун-т імені Миколи Гоголя / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – Кн. 1. – С. 92–95.
4. Вороб'єва О.П. Вирджинія Вульф в аспекте мовної особистості: когнітивний етюд / О. П. Вороб'єва // Матеріали І-ої Междунар. науч. конф. «Языки и транснациональные проблемы»/ Отв. Ред. Т. А. Фесенко. – М., Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2004. – Т. II. – С. 50–55.
5. Діденко Н. М. Іронія в мовній та концептуальній картині світу Гюнтера Грасса: автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Н. М. Діденко. – Одеса, 2012. – 20 с.
6. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. Изд. 5-е. – М. : ЛКИ, 2008. – 288 с.
7. Погодаева Е. А. Репрезентация когнитивного стиля современного делового человека в текстах деловой прессы: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19 «Теория языка» / Е. А. Погодаева. – Барнаул, 2009. – 177с.
8. Потапенко С. І. Мовна особистість у просторі медійного дискурсу: досвід лінгвокогнітивного аналізу: Монографія / С. І. Потапенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – 360 с.
9. Славова Л. Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект: Монографія / Л. Л. Славова. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 358 с.
10. Тарасова И. А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте [Электронный ресурс]: монография / И.А. Тарасова. – 2-е изд., перераб. – М. : ФЛИНТА, 2012 – 196 с.
11. Ходоренко А. В. Когнитивный стиль мышления языковой личности (на примере наименований групп лиц) / А. В. Ходоренко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, № 936. Серія Філологія. Випуск 61. – Харків, 2011. – С. 81–85.
12. Юдина Н.В. О возможной связи когнитивных стилей и некоторых языковых процессов / Н. В. Юдина // Вопросы когнитивной лингвистики. – № 1. – 2006. – С. 61–68.
13. Cymbalista P. Metonymy and semantic modification: the phenomenon of names of professions and occupations / P. Cymbalista, B. Kopecka, M. Pikor-Niedzialek, A. Uberman // Galicia Studies in Language. Historical Semantics Brought to the Fore. – Chelm : Wydawnictwo TAWA, 2012. – P. 9–25.
14. Freeman M. The Body in the World: A Cognitive Approach to the Shape of the Poetic Text / M. Freeman // Cognitive Stylistics: Language and Cognition in Text Analysis / Ed. By E. Semino, J.V. Culpeper. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing House, 2002. – P. 23–48.
15. Hansen T. Cognitive stylistics: Style and cognition in Mrs. Dalloway / T. Hansen // Texts and Minds: Papers in Cognitive Poetics and Rhetoric / Alina Kwiatkowska (ed.). – Frankfurt am Main, etc.: Peter Lang, 2012. – P. 71–84.
16. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought / G. Lakoff, M. Johnson. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 624 p.
17. Marotta G. Space in Language / G. Marotta // Proceedings of the Pisa International Conference // Giovanna Marotta, Alessandro Lenci, Linda Meini, Francesco Rovai. – Pisa : Edizioni ETS, 2010. – P. 13 – 25.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

18. Drabble M. The Middle Ground. – L. : Weidenfeld and Nicolson, 1980. – 248 p.
19. Drabble M. A Natural Curiosity. – New York : Penguin Books, 1990. – 309 p.
20. Drabble M. The Waterfall. – Harmondsworth : Penguin Books, 1977. – 239 p.
21. Drabble M. The Witch of Exmoor. – Harmondsworth : Penguin Books, 1997. – 276 p.

УДК 81.1

Л. Л. Семененко,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ПОЛІТИЧНА КАРТИНА СВІТУ: КРИТЕРІЙ ВИОКРЕМЛЕННЯ

У статті визначено поняття політична картина світу як одного з типів відображення дійсності певної людської спільноти. Як і будь-яка картина світу, політична картина світу представлена у свідомості кожного громадянина, представника спільноти, що історично сформувалася на певній території. Вона безпосередньо пов'язана з політикою, державою, владою і способами їх реалізації в певному колективі.

Ключові слова: мова, дійсність, категоризація, концептуалізація, концептуальна картина світу, мовна картина світу, політична картина світу.

В статье определено понятие политической картина мира как одного из типов отображения действительности определенного человеческого сообщества. Как и любая картина мира, политическая картина мира представлена в сознании каждого гражданина, представителя сообщества, которое исторически сформировалось на определенной территории. Она непосредственно связана с политикой, государством, властью и способами их реализации в определенном коллективе.

Ключевые слова: язык, действительность, категоризация, концептуализация, концептуальная картина мира, языковая картина мира, политическая картина мира.

The article defines the concept of the political world view as a type of reflection of a human community reality. Like any world view, the political one is represented in the mind of every citizen, representative of the community historically formed in a particular area. It is directly linked to the politics, the state government and the ways to implement them in a group.

Key words: language, reality, categorization, conceptualization, conceptual world view, language world view, political world view.

Вивчення картини світу в сучасних гуманітарних науках зумовлене зростанням наукового зацікавлення цією категорією, значною частотою живання в різногалузевих дослідженнях, відсутністю чіткої дефініції тощо. Підвищений інтерес